

Govor visokog predstavnika i posebnog predstavnika EU, Miroslava Lajčáka, pred Stalnim vijećem OESS-a

Ekselencije, kolege, dame i gospodo,

U listopadu prošle godine predočio sam vam iskren i ozbiljan izvještaj o tomu gdje se nalazimo u Bosni i Hercegovini, ali i kud namjeravamo ići. Danas, sedam mjeseci kasnije, u prilici sam da vam dam pozitivniji izvještaj o napretku koji je ova zemlja postigla na putu ka svojoj krajnjoj destinaciji, a to je samoodrživi mir, zasnovan na učinkovitoj državnosti i euroatlantskim integracijama. No, to nije cijela slika i potrudicu se da danas budem jednako iskren.

Od prošle jeseni, BiH je postigla značajan napredak. Političko okruženje se stabiliziralo nakon krize u državnoj vlasti, koja je uslijedila poslije mojih poteza čiji je cilj bio da odlučivanje na državnoj razini postane učinkovitije i manje podložno bojkotima. Vijeće ministara sastaje se redovno, a Parlamentarna skupština razmatra i donosi zakone, iako to i dalje ide sporije no što je Bosni i Hercegovini potrebno.

Bez obzira na to, nedavno smo bili svjedocima velikih pomaka na europskom putu ove zemlje. Zahvaljujući političkoj deklaraciji i akcionom planu za reformu policije, koje su dogovorili lideri vodeće koalicije u listopadu i studenom, BiH

je 4. prosinca uspjela parafirati Sporazum o stabiliziranju i pridruživanju (SSP) s EU.

Nakon četiri mjeseca intenzivne političke debate i posredovanja međunarodne zajednice, potrebna regulativa o reformi policije usvojena je sredinom travnja, što će Bosni i Hercegovini omogućiti potpisivanje Sporazuma u Luxembourg u 16. lipnja.

Kao što znate, prošlog tjedna u Briselu, Europska unija je otvorila dijalog o liberalizaciji viznog režima prema Bosni i Hercegovini. Obvezne vize su najvidljivija mjera koju građani BiH preziru, jer im donosi drugorazredni status u Europi.

Napredak je postignut i u drugim oblastima. Zajedno s nekim drugim članovima međunarodne zajednice, prije nekoliko tjedana smo pomogli domaćim organima da usvoje izmjene i dopune Izbornoga zakona BiH, kojim je omogućeno svima koji su prije rata živjeli u Srebrenici da se registriraju za glasovanje u ovoj općini bez obzira na to gdje sada žive. To je bilo značajno postignuće i u suštinskom smislu, ali i zbog činjenice da je postignuto puno suglasje o tako osjetljivome pitanju. To je primjer političke zrelosti kakvih nam treba puno više – ne samo kada je u pitanju Srebrenica, nego svi politički izazovi s kojima će se ova zemlja suočavati.

Na sastanku održanome krajem veljače, Upravni odbor Vijeća za provedbu mira jednoglasno se složio o strategiji za tranziciju OHR-a u Ured posebnog predstavnika EU koja je zasnovana na ispunjavanju uvjeta. Umjesto tačnog datuma za zatvaranje OHR-a, kao što je ranije bio slučaj, Vijeće je ovaj put utvrdilo pet jasnih, ali ostvarivih ciljeva kojima se jača država, te dva opća uvjeta koja se moraju ispuniti, što bi trebalo dovesti do toga da se domaći političari fokusiraju na postizanje traženih rezultata. Mislim da vas je nedavno veleposlanik Davidson detaljno informirao o tome. Već vidimo neke pomake ka postizanju ovih ciljeva; dok je jedan od uvjeta – potpisivanje Sporazuma o stabiliziranju i pridruživanju –

pred samim ispunjenjem.

Ovo su stvarni uspjesi. No, još uvijek postoje mnogi problemi, neki od njih suštinske prirode, koji i dalje sputavaju Bosnu i Hercegovinu. Oni predstavljaju korijen političke blokade koja prevladava još od neuspjeloga pokušaja usvajanja skromnog paketa ustavnih reformi u travnju 2006. godine. Tamo gdje napredak jest ostvaren, to je učinjeno uz dosta teškoga rada i truda, što je zahtijevalo nesrazmjerno veliki angažman međunarodne zajednice.

Suštinski problem leži u činjenici da svaki od konstitutivnih naroda ove zemlje još uvijek ima veoma različita viđenja prošlosti, sadašnjeg statusa i buduće ustavne strukture ove zemlje. Govorio sam o tome u svome obraćanju u listopadu prošle godine. Nažalost, ništa se nije promijenilo: svaki konstitutivni narod još uvijek ima različito viđenje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti Bosne i Hercegovine.

U velikoj mjeri, problemi BiH potiču iz izuzetno jakog i upornog osjećaja nesigurnosti u svakoj od zajednica. To je istovremeno naslijeđe rata i starog jugoslavenskog sustava, u kojem je svaki narod imao "svoju" republiku, odnosno autonomnu pokrajinu – osim, naravno, građana višenacionalne BiH. Sada, u nezavisnoj Bosni i Hercegovini, čini se da svi žele imati vlastitu jedinicu, ako ne i državu. Nitko ne želi biti manjina. Kao rezultat toga, veliki broj građana još uvijek samo tolerira – umjesto da prihvati – ideju i činjenicu bosanskohercegovačke državnosti.

Od 1995. godine, međunarodna zajednica je ustrajno i domišljato ulagala napore kako bi Bosnu i Hercegovinu pretvorila u učinkovitu državu koja može zadovoljiti potrebe svojih građana, čak i kada ti isti građani možda imaju različita mišljenja o tome kako bi država trebala izgledati. No, nacionalizam i dalje osvaja najviše glasova. I velika većina bosanskohercegovačkih političara i dalje posmatra gotovo svako pitanje kroz prizmu nacionalizma. Nacionalizam,

dakle, koriste sve strane i u svakoj prilici kako bi mobilizirale i homogenizirale svoje biračko tijelo. Ali, nacionalizam se koristi i kako bi se skrila jednostavna činjenica da političari redovito ne uspijevaju, a često čak i ne pokušavaju, ispuniti obećanja i donijeti konkretne rezultate građanima.

Kao rezultat, naponi koje zemlja ulaže da okonča poslijeratni oporavak i krene u narednu fazu razvoja – put u Europu – su već predugo blokirani. Česta paraliza države, uzrokovana konkurentnim nacionalističkim programima, čini Bosnu i Hercegovinu drukčijom od svih ostalih zemalja u regiji.

Dinamika konfrontacijske politike na domaćoj sceni, te podložnost događajima u susjednim zemljama, otežavaju napredak u BiH. Ipak, na sreću, ne čine ga nemogućim. Činjenica jest da poticaj eventualnog članstva u Europskoj uniji, zajedno s ogromnim sredstvima koja prate integraciju, sve više pridonose rješavanju mnogih izazova uzrokovanih historijskim naslijeđem i multietničkom stvarnošću ove zemlje.

Osnovni cilj našeg budućeg angažmana bit će da osiguramo da integracija u EU bude prvi prioritet političkoga programa, te glavni pokretač koji će voditi zemlju ka sve jačem ujedinjenju, kompetentnosti i reformama.

Kako je tijekom proteklih nekoliko godina smanjivan opseg i aktivnosti Ureda visokog predstavnika (OHR), tako su se širili opseg i kapaciteti, kao i vidljivost Ureda posebnog predstavnika EU (EUSR). Ovo nije slučajnost. Integracija u EU tiče se temeljnih, te još uvijek neriješenih, pitanja državnosti BiH. EUSR je stoga prirodni nasljednik OHR-a kao glavnog koordinatora međunarodnog angažmana u Bosni i Hercegovini, kada dođe pravi trenutak za tranziciju.

No, to ne znači da će druge međunarodne agencije, prije svega još uvijek veoma velika Misija OEES-a u BiH, postati suvišne. Naime, bez OHR-a i takozvanih bonskih ovlasti, u početku će

postojati još veća potreba da druge međunarodne organizacije ostanu snažne, usredotočene na svoje zadatke, te da popune određene praznine. Građani BiH, u svakom slučaju, moraju biti uvjereni da tranzicija OHR-a ne znači da ih cijela međunarodna zajednica napušta.

Misija OEES-a, naravno, ne može raditi posao Europske unije, ali i dalje su od suštinskog značaja njene daytonske odgovornosti za Aneks 1B i koordiniranje u pitanjima sigurnosti, kao i napor na unapređenju kvalitetnoga općinskog upravljanja, demokratskog nadzora i obrazovne reforme. Budući da je diskriminacija i dalje veoma rasprostranjena u obrazovnom sustavu u BiH, bit će važno da OSCE svoje buduće aktivnosti u oblasti obrazovanja usmjeri na eliminaciju svih oblika diskriminacije iz škola i sveučilišta u BiH, te na razvijanje pristupa obrazovanju kao temeljnog ljudskog prava. Bio sam donekle iznenađen pažnjom koju je obrazovanje dobilo u većini debata u okviru informativne kampanje o EU koju je moj ured organizirao širom Bosne i Hercegovine. U svim mjestima koja sam posjetio, mladi ljudi su veoma strastveni i rječiti u zahtijevanju ravnopravnoga pristupa i standarda, bolje kvalitete i ukidanja svih oblika diskriminacije u obrazovanju. U potpunosti se slažem s njima da je inkluzivan i moderan obrazovni sustav apsolutni preduvjet za uspješnu unutrašnju reintegraciju BiH i uspješnu vanjsku integraciju u EU. Obzirom da je to protivno svim standardima ljudskih prava, svi oblici diskriminacije trebaju biti eliminirani iz obrazovnog sustava u BiH prije no što zemlja postane članica EU. A tu mislim na segregaciju koja postoji u obliku "dvije škole pod jednim krovom", ili na asimilaciju koja prevladava u drugim područjima u BiH gdje nastavni plan i program većine prevladava nad manjinskim zajednicama. U Srebrenici, na primjer, bošnjački đaci rade po srpskome nastavnom planu i programu u osnovnim i srednjim školama.

OEES, također, treba zadržati fokus na dešavanjima u sektoru pravosuđa, prateći suđenja u predmetima ratnih zločina, te

promoviranju ljudskih prava, a sve to će dopuniti vlastita nastojanja i napore koje BiH ulaže u procesu euro-atlantskih integracija.

Nedavni primjeri, kao što su intervencija generalnog sekretara OEES-a zbog predloženih izmjena i dopuna entitetskog zakona o lokalnoj samoupravi u Republici Srpskoj, kojima bi se ukinuo izravan izbor načelnika, te posjet predstavnika za slobodu medija u vrijeme kada su politički pritisci na tisak, emitere i nezavisne regulatore bili udarna vijest – pokazuju mogućnosti da se međunarodne agencije uzajamno dopunjuju u svome radu. Mediji u Bosni i Hercegovini su jednako podijeljeni kao i obrazovni sektor. Pozivam OEES da nastavi sa svojim angažmanom, da ostane prisutan i podigne glas kada se radi o ovom pitanju.

I, u konačnici, kao što ste i prije čuli, činjenica da vaša misija i dalje ima veliko prisustvo na terenu, omogućava joj da služi kao oči i uši drugih međunarodnih agencija koje su smanjile broj uposlenih – uključujući i OHR! Poput Snaga EU (EUFOR) i Policijske misije EU (EUPM), njeno prisustvo širom zemlje također pridonosi održavanju sigurnoga okruženja.

Kao što sam ranije spomenuo u svom govoru, od veljače je ostvaren izvjestan napredak u pogledu ispunjenja ciljeva za tranziciju OHR-a u Ured posebnog predstavnika EU, ali isti i dalje ostaju veliki izazov, osobito tijekom izborne godine, kada zemlja isto tako ulazi u krajnje zahtjevnu fazu da ostvari uspjeh u pogledu Sporazuma o stabiliziranju i pridruživanju, privremenog sporazuma koji će uslijediti, te prilike koju je ponudio Brisel za konačno ukidanje viza. Rad na svemu ovome istodobno će zahtijevati određen stupanj političkog dogovora, praktične primjene, intenzivnog rada i dobre prosudbe od strane domaćih organa vlasti, što će ih podvrgnuti testu do krajnjih granica. No, to će isto tako zahtijevati mnogo toga u smislu određivanja fokusa,

prioriteta, poticaja i savjeta i na strani međunarodne zajednice.

Moje osobno čvrsto uvjerenje jest da je najbolja garancija mira, sigurnosti, prosperiteta i državnosti Bosne i Hercegovine nastavljajanje napretka na putu ka Europi. I, što je još važnije, to je isto ono u što vjeruju građani BiH. Kako bih pomogao da se potakne i održi njihova vjera, ja, na primjer, nastojim biti daleko aktivniji u svom kapacitetu posebnog predstavnika EU od mojih prethodnika. Komesar za proširenje, Ollie Rehn, visoki predstavnik, Javier Solana, i Predsjedništva EU, jedno za drugim, također su učinili sve što je moguće kako bi pomogli da «EU perspektiva» Bosne i Hercegovine postane stvarna.

No, ako se želi da “suptilna moć» europskih integracija zamijeni «čvrstu moć» Daytonu i OHR-a s izvršnim ovlastima, građani, političari i institucije BiH morat će ozbiljno da rade: kako da OHR učine suvišnim, tako i da sebe učine spremnim za pristupanje EU.

Upravni odbor Vijeća za provedbu mira će donijeti početnu ocjenu o napretku koji su isti ostvarili od veljače kada se ponovo sastane krajem ovog mjeseca. Potpuniju ocjenu će biti moguće donijeti kada se Vijeće za provedbu mira sastane opet u jesen, do kada će, nadam se, organi vlasti BiH ostvariti značajan napredak u ispunjenju pet ciljeva i dva uvjeta.

Prestanak rada Ureda visokog predstavnika će potvrditi uspjeh Daytonskog mirovnog sporazuma. No, to se može desiti samo ako i kada ovi uvjeti budu ispunjeni. Kao što sam istaknuo, ispunjavanje tih uvjeta neće biti lako. Niti oni, kada budu ispunjeni, garantiraju kontinuirani uspjeh zemlje. Dodatni uvjet jest, i uvijek će biti, mobiliziranje političke volje svih strana: volje da se zajedno radi na oblastima od zajedničkoga interesa, volje da se traže rješenja, a ne sukobi, i volje da se krene naprijed, a ne da se gleda unazad.

A okretanje ka budućnosti znači okretanje ka pridruživanju Europskoj uniji, jer za ovu zemlju ne postoji alternativno političko rješenje. Ovdje Europska unija treba biti pragmatična, djelovati korak po korak i pojasniti bosanskohercegovačkim liderima što je potrebno učiniti tijekom svake etape ovoga procesa. Mjerila ne smiju biti niti previsoka niti preniska. Bosna i Hercegovina ne može biti pozvana u EU bez opravdanog osnova, ali ne smije biti ni napuštena i prepuštena samoj sebi. Smatram da sve organizacije koje nemaju nacionalni predznak, a imaju mandat za provedbu mira i sigurnosti, trebaju biti zainteresirane za pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i, gdje je to moguće, pomoći taj proces.

No, interno gledano, Bosna i Hercegovina će se morati suočiti sa svojom bolnom prošlošću i rješavati strukturalne prepreke koje još uvijek blokiraju njen put ka Europi.

Da bi se priključila Europskoj uniji, Bosna i Hercegovina mora svoj ustavni okvir uskladiti s administrativnim i političkim uvjetima EU. To ne znači nepriznavanje daytonskog modela, to znači da diskriminacijske odredbe daytonskog Ustava moraju biti izmijenjene. Nažalost, neuspjeh da se tijekom 2006. godine donese niz ustavnih amandmana za posljedicu je imao zaoštravanje stavova. Očekivanja su sada veća, prijedlozi sve više kontradiktorni, a stvarni dijalog je sve rjeđi.

Unatoč tomu, stabilan napredak ka članstvu u EU može i trebao bi potaknuti spremnost za postizanje kompromisa koja se danas ne viđa tako često. Zapravo, smatram da će politički lideri BiH u dogledno vrijeme biti u stanju da postignu dogovor o onim ustavnim promjenama koje su, sasvim jasno i očigledno, potrebne kako bi se osiguralo članstvo u EU. Zašto? Zato što više od 70% njihovog izbornog tijela želi pridruživanje EU i što očekuje od svojih lidera da ih povedu u Europu i da to učine što prije. Politički lideri možda nisu spremni da jedni drugima izađu u susret, ali će se naći pod pritiskom građana da postignu dogovore koji su usklađeni sa zahtjevima i

uvjetima potrebnim za članstvo u Europskoj uniji.

To je put koji vodi naprijed.

Hvala.